

דף ה'

ריש לקיש הקשה אם הם כשרים למה אינם מרצים ור"א הרי מחליקותן בצידו בהם שלא לשמה הם כשרים, מדוע לא ירצו, ואם אינם מרצים למה הם באים?⁴⁸ אמר לו רבי אלעזר, כבר מצאנו שיש קרבנות שבאים ואינם מרצים כקרבנות שבאים לאחר מיתה, שהרי אין כפרה למתים⁴⁹. כמה ששנינו במשנה, יולדת שהביאה חטאתה ומתה, היורשים יביאו את עולתה. ואם הביאה את עולתה ומתה, לא יביאו את חטאתה, שחטאת שמתו בעליה הולכת למיתה⁵⁰. אמר לו ריש לקיש, שאכן בעולה וכיוצא בה שבאים לאחר מיתה, הוא מודה שלכן קרבה אפילו ששחטה שלא לשמה ואינה מרצה⁵¹. אבל מנין שגם אשם שלא בא לאחר מיתה, אם נעשה שלא לשמה כשר אפילו שאינו מרצה⁵²? אמר לו רבי אלעזר, הרי רבי אליעזר סובר כמותך. שהרי שנינו במשנה שרבי אליעזר אומר שאף האשם שנשחט שלא לשמו פסול.

“מוצא שפתיך תשמור” ואם לא
אמר ריש לקיש, האם רבי אלעזר הוא
מי שאומרים עליו שהוא אדם גדול?! אני

נדבה

47 דרכן היה לשכב על בטנם כדאמרי' זבחים (ה). ריש לקיש רמי אמצוהי ומקשה. תוס' גיטין (מ"ז ע"א). וכ' בס' משנה הלכות במדבר עה"פ איש על דגלו וז"ל "ל' לו"ל ה' מצטער כל ימיו ועשה חשוכה ולכן לא ישכ כדרך כל העולם אלא רמי על מצוה מחמת צער שרצה לצער עצמו בתשובה, וקיים על הארץ תישן ולא על מטה. ועיין שו"ת נוב"י א"ח סי' ל"ה והבן.

ובמרגליות הים סנהדרין כ"ד כ': דוהו סימן של כובד ראש כדאי' בירושלמי ברכות פ"ד ה"א ותענית פ"ד ה"א בגין מדעתין די תעניתא רבעין על מצוה, שמרוב חובת התורה ומסירת נפש להבין דבריה התעצם בתפלה ונפילת אפים לבקש בתחנונים שיאיר ה' עיניו בהלכה שעמד בה.

ובשו"ת תורה לשמה סי' שס"ז כ' שמכאן ראייה שכשהלומד עייף מותר לנוח כך. וז"ל ולכן גם זה שטרח בישיבה ועושה כן לנוח אה"נ דשרי אך לא יתמיד הרבה בזה אלא מעט עד שינוח.

48 ר"ל לא ידע עדיין שלומדים מ' מוצא שפתיך". רש"י.

49 תוס' שואלים אולי הבאים לאחר מיתה עלו לגמרי לשם חובה. שלמ"ד שיעבודא דאורייתא אם הקרבן היה פסל היורשים היו צריכים להביא קרבן אחר ואפילו למ"ד לאו דאורייתא אם הפריש שניהם לאחריות אם הראשון נפסל חייבים להקריב את השני. נמצא שהבאים לאחר מיתה מרצים לענין שעולין לשם חובה משא"כ בשינוי קודש. תוס'.

50 אבל אם היתה יכולה להביא חטאתה אחר עולתה עולתה עולתה לה לשם עולה וכן משמע בתורת כהנים בפרשת תזריע שאם הביאה עולתה תחילה תביא חטאתה ממין עולתה וכן במס' קינים. תוס'.

51 שעולה באה לאחר מיתה ואינה מרצה. וה"ה שאר קרבנות חוץ מחטאת. ואשם שלא בא לאחר מיתה שקי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה מנין שקרב שלא לשמן הואיל ואינו מרצה. שהתנא לא הוציא אלא פסח וחטאת. רש"י.

52 ולא לומדים אשם בהיקש של "ואת התורה" מעולה ושלמים מפני שהיינו אומרים שנלמד להיפך, את שאר הקדשים מאשם שלא יבואו כלל. תוס'. וי"ל שעכשיו חזר בו ממה שא' שלשאר הקדשים אין צריך מקרא אלא מסברה. ואת מה שא' מודינא לך בעולה אמר רק מתוך דוחק. תוס'.

הקשתי ממשנה שלמה, שמשנתנו כתבה בסתם ששחיטה שלא לשמה אינה פוסלת אלא בפסח ובחטאת, אבל שאר הקדשים כשרים אפילו שלא לשמם⁵³, ואתה אמרת לי שרבי אליעזר סובר כמוני? אלא אמר ריש לקיש, אני אפתח פתח לעצמי, שלומדים שמקריבים את כל הזבחים שנשחטו שלא לשמם מהכתוב: "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כְּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לָהּ" אֱלֹקֶיךָ נִדְבָה" האם היא נדבה, הלא היא נדר? אלא הכתוב אומר שאם כמו שנדרת יהיה נדר. ואם לא, ששינה במחשבת שלא לשמו הוא נדבה, וכשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה.

אביי א' שר"ל לומד שכשרים "ושחט" רבי זירא ורבי יצחק בר אבא ירצו, ואביי ישב עמם, ושאלו על התירוץ של ריש לקיש, לריש לקיש היה קשה על אשם שלא בא לאחר מיתה, מדוע הוא קרב שלא לשמו שלא לרצות הרי הוא לא בא לאחר מיתה. והביא את הלימוד מהכתוב "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר" "נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ". הרי אפשר לומר שהכתוב אומר שאת הקרבן הבא בנדר ובנדבה ששינה בו במחשבת שלא לשמו יביא ולא ירצה, ואשם לא יביא כלל? אמר להם אביי, שריש לקיש לומד שכל הזבחים שנעשו שלא לשמם כשרים מהכתוב בחטאת: "וְשִׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת", חטאת ששחט לשמה כשרה שלא לשמה פסולה. אבל שאר קדשים ששחטם שלא לשמן כשרים. ומהכתוב "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר" לומדים שלא עלו לבעלים לרצון.

שואלת הגמרא, אולי הבא בנדר ונדבה יביא ולא ירצו, ואת האשם יביא וירצה? אמר אביי, מפני שנלמד שאשם שמכפר ולא מרצה בקל וחומר מעולה שאינה מכפרת ואינה מרצה. ואם נקשה שעולה אינה מרצה מפני שהיא כליל, שלמים שאינם כליל יוכיחו. ואם נאמר ששלמים טעונים נסכים ותנופת חזה ושוק⁵⁴, עולה שאינה טעונה נסכים ותנופת חזה ושוק תוכיח. וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה, ונלמד את האשם בצד השווה משלמים ועולה שקדשים ששחטם שלא לשמן כשירים ואינם

ולומדים שאשם לא מרצה בצד השווה מעולה ושלמים

53 תוס' שואלים שממה שצריכים את הכתוב לעכב בפסח וחטאת נלמד ששאר הקדשים כשרים. תוס'

54 לא גורסים סמיכה שגם אשם טעון סמיכה. וה"ר חיים פירש שאפשר לנקוט סמיכה משום אשם מצורע למ"ד בפ' כל הפסולים שסמיכה לאו דאורייתא. תוס'

מרצים. ואם נאמר שיש בעולה ושלמים צד שוה שאינו באשם, שעולה ושלמים⁵⁵ ישנם בציבור, תודה שאינה בצבור תוכיח. ואם נאמר שתודה טעונה לחם, עולה ושלמים שאינם טעונים לחם יוכיחו. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה, הצד השוה שבהם שהם קדשים ושחטן שלא לשמן כשר ואינו מרצה, וגם אשם שהוא קדש ושחטו שלא לשמו כשר ואינו מרצה.

רבא א' שהכתוב הקיש אשם לשלמים
שואלת הגמרא, הרי יש בעולה שלמים ותודה צד שוה שהם באין בנדר ובנדבה, ואשם אינו בא בנדבה? אלא אמר רבא, לומדים שאשם שנשחט שלא לשמו כשר, מהיקש הכתוב "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולְאָשָׁם וְלַמִּלּוּאִים וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים" שהקישו את האשם לשלמים⁵⁶. שואלת הגמרא, ומדוע מעדיפים ללמוד את ההיקש משלמים ולא מחטאת? עונה הגמרא, שנאמר: "וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת" רק חטאת נפסלת בשחיטה שלא לשמה, אבל שאר קדשים ששחטם שלא לשמן כשרים.

אשם קרב למותרו
רב הונא ורב נחמן יטבו⁵⁷, ורב ששת ישב עמהם, והביאו את מה שהקשה ריש לקיש מדוע אשם שנשחט שלא לשמו קרב ולא מרצה, הרי הוא לא בא לאחר מיתה. ושאלו, מדוע רבי אלעזר לא אמר לו שגם אשם בא לאחר מיתה, שאשם שמתו בעליו רועה ודמיו נופלים לקיץ המזבח? אמר להם רב ששת, שאשם לאחר מיתה בעליו, קרב למותרו, שדמיו נופלין לנדבה. וזה מה שהקשה ריש לקיש, שהואיל וגם בחטאת מצינו שקריבה למותרה, כשהפריש שתי חטאות לאחריות מתכפר באחת מהן והשניה תרעה, והיא קריבה לאחר מיתה בעלים שאינה חטאת שמתו בעליה, ובכל זאת כשנשחטה שלא לשמה פסולה, כך גם אשם יהיה פסול כשנשחט שלא לשמו? שואלת הגמרא, והרי הטעם שבחטאת פסול כיון שנאמר בשעיר נשיא "חַטָּאת הוּא"⁵⁸ בהוייתו יהא⁵⁹? עונה הגמרא, שגם באשם כתוב "אָשָׁם הוּא". שואלת

55 שלמים בצבור הם כבשי עצרת.

56 ואין משיבים על ההיקש. רש"י.

57 סימן: הנ"ש בש"ר, הונא נחמן ששת נחמן ששת אדא.

58 "הוא" משמע בהוייתו יהא, אם בהוייתו כשר ואם לאו פסול.

59 בכמה מקומות משמע שלומדים לעיכובא מהכ' "היא". ותימה שלקמן הגמרא אומרת חוץ מן הפסח והחטאת

הגמרא, הרי הכתוב "אָשם הוא" נאמר לאחר הקטרת אימורים, שאינה מעכבת את הכפרה⁶⁰. כמו ששנינו בברייתא, אבל אשם לא נאמר בו 'הוא' אלא לאחר הקטרת אימורין, והוא עצמו אם לא הקטירו אימורין כשר⁶¹.

אשם שני' לרעיה וש' סתם כשר שואלת הגמרא, אם לא דורשים לשלא לשמה, מה לומדים מ"אָשם הוא"? אומרת הגמרא, שדורשים כרב הונא שאמר בשם רב, שמה ששנינו שאשם שניתק לרעיה, כגון שבעליו מתו או שנתכפרו באחר, אם שחטו סתם כשר לעולה, הואיל וסופו לקיץ המזבח. זה רק כשניתק לרעיה ונעקר ממנו שם אשם וסתמו לעולה. אבל אם לא ניתק לרעיה סתמו אינו לעולה מהכתוב "אָשם הוא" בהוייתו יהא⁶².

מדוע שהבאים לאחר מיתה לא ירצו רב נחמן ורב ששת ישבו ורב אדא בר מתנה יושב עמהם, ושאלו על מה שרבי אלעזר ענה לריש לקיש, שמצאנו בקרבן יולדת שבאה לאחר מיתה ואינה מרצה. מדוע ריש לקיש לא דחה ואמר לו שאולי הקרבן כן מרצה על היורשים? אמר להם רב אדא בר מתנה, ועל מה תרצה הרי בניה לא ילדו? אמר רב אסי⁶³, הרי יתכן והיולדת הביאה את עולתה מחיים גם על מצוות עשה⁶⁴, וגם היורשים מתכפרים על מצוות עשה, ומנין לרבי אלעזר שקרבן הבא לאחר מיתה אינו מרצה ליורשים?

ולומדים מכתוב אחר. וה"ר חיים מפרש שצ' שני מקראות אחד לחטאת ששחטה לשם עולה, ואחד לחטאת חלב ששחטה לשם חטאת נזיר ומצורע, שאינם באים לכפר וק"מ ממנחות (דף ג:). תוס'.

60 לא ילפינן מיניה כדתניא לקמן בפ"ק אבל אשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורין וליכא למימר בהקטרה דמבעי לשמו לעכב דהוא עצמו שלא הוקטרו אימורין כשר דאין כפרה אלא בדם ואע"ג דכתיב באשם קדש קדשים הוא (ויקרא ז) קודם שחיטה לא ילפינן מיניה דלא משמע לשמו אלא כשכתוב באשם 'הוא' גם הוא יפסל שנשחט שלא לשמו. כגון חטאת הוא אשם הוא והיכא דכתיב גבי אחת מעבודת הדם. רש"י.

61 לכאורה כך מפרש רש"י. ולפי מהלך זה נשארה הגמרא בשאלה למה לא תירץ רבי אלעזר שאשם לא דומה לחטאת כיון שלא נאמר בו 'הוא' לעיכובא. ותוס' כ' שיש לגרוס בגמ' וחטאת אע"ג שקרב נאמר בו 'הוא' למעטו שלא נכשירנו. ואז הגמ' מוקשה לא על רב אשי, אלא כיון שכתוב באשם 'הוא' גם הוא יפסל שנשחט שלא לשמו.

62 כאן משמע שניתק לרעייה הוא דאורייתא, ובפסחים בסוף אלו דברים (דף עג.) משמע שהוא דרבנן. ר"ת לא גורס כאן ניתק אין לא ניתק לא וכן בפ"ק דמנחות (דף ד.). ובא לפרש טעם למה הוא כשר כיון שההלכה היא שחטאת מתה באשם ורעה. ומפרש בהווייתו יהא פירוש בהווייתו מה שסופו להיות דהיינו עולה שסופו עומד לכך כשיסתאב ויפלו דמיו לנדבה. ואין לחוש אם הכ' מדבר על הלכה למשב מסיני. ומה שאו' בכ"מ כל שבחטאת מתה באשם ורעה לא נקט רעיה אלא מפני שחכמים תיקנוה. וההלכה היא כל שבחטאת מתה באשם קרב עולה, והרעיה היא דרבנן. תוס'.

63 יש גורסים רב אשי. שיטמ'ק.

64 עולה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה. רש"י.

תמזה הגמרא, והרי הקרבן לא קנוי ליורשים, וכיצד ירצה עליהם? ויש ראייה שקרבן שירשוהו אינו קנוי להם, שהרי אמר רבי יוחנן, מי שהניח מנחה לשני בניו ומת, קריבה, ואין במנחה זו פסול של שותפות⁶⁵. ואם המנחה קנויה להם, הרי נאמר "וְנִפְשׁוּ בִּי תִקְרִיב קָרְבָּן מִנְחָה" שמנחה אינה באה בשותפות⁶⁷? משיבה הגמרא, שממקום אחר מוכח שהקרבן קנוי ליורשים! שהרי רבי יוחנן אמר⁶⁸ מי שהניח בהמה לשני בניו ומת, היא קריבה ואין ממירים בה. אם היא קנויה להם, הם כשותפים שאינם ממירים⁶⁹. אבל אם אינה קנויה להם, מדוע אינם יכולים לעשות תמורה? דוחה הגמרא, שעדיין ניתן לומר שקרבן לא קנוי ליורשים, אלא שלומדים מהכתוב "וְאִם הָיָה יָמִיר", שהיורש ממיר. וכיון שהכתוב נאמר בלשון יחיד "יָמִיר", גזירת הכתוב היא שיורש אחד ממיר ואין שני יורשים ממירים⁷⁰.

הקשה רב יעקב מנהר פקוד, אם כן גם לגבי מעשר שכתוב בו: "וְאִם גָּאֵל יִגְאֹל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסַּף עָלָיו" לרבות את היורש, נאמר שיורש אחד גואל ואין שנים גואלים? עונה הגמרא, שמעשר ישנו בשותפות גם אצל אביהם, שלא מצאנו ששותפים התמעטו בפדיון מעשר שני⁷¹.

אמר רב אסי לרב אשי, שאם נאמר שקרבן קנוי ליורשים אחר מיתת הבעלים, מובן שיורש יחיד יכול להמיר. אבל אם אינו קנוי ליורשים, כיצד יורש יחיד יכול להמיר, הרי רבי אבהו אמר בשם רבי יוחנן, מי שנדר קרבן וחברו הפרישו עליו משלו והקרבן הומם, אם המפריש מחללו, הוא מוסיף חומש

אין ליורש כפרה מקיבא אלא מקופיא

65 בהמנחות והנסכים א' הכל בא בשותפות לא חילק הכתוב אלא מנחה שנאמר בו נפש. רש"י.

66 ומשמע שדורשים מ"נפש" וכן ש' במנחות (מנחות קד): הכל בא בשותפות חוץ ממנחה דכתיב נפש. ותימה שבתורת כהנים דרשו "נפש" ולא ציבור "קרבנו" ולא שותפין. שמביא בכ"מ את תח' הכ'. תוס'.

67 שגם לאחר שהקדיש הקרבן אינו ממונו של האב אלא לענין כפרה בלבד. ולכן לאחר מיתת האב קרוי על שמו. תוס' ר"ד פסחים צ"ח.

68 היה יכולים להקשות מדרבי יוחנן אדרבי יוחנן. תוס'.

69 הכל ממירין חוץ מן השותפים שכל הפרשה כולה נאמרה בלשון יחיד. רש"י.

70 משמע שלר"י יורש ממיר ותימה שבעירובין (מו): ר"א' רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה. ובתמורה (דף ב.) וערכין (דף ב.) נח' רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יהודה א' שיורש אינו ממיר. וי"ל שר"י סובר שהלכה כסתם משנה ובתמורה וערכין שנינו הכל ממירין, לרבות יורש. תוס'.

71 ובתמורה אין שני יורשים ממירים, הוא משום שכל הפרשה נאמרה בלשון יחיד. רש"י.

ואם המתכפר מחללו אינו מוסיף חומש⁷². ואם המתכפר המיר, הוא עושה תמורה⁷³. ומי שתורם תרומה משלו על של חבירו, טובת הנאה היא של המפריש ובידו לתתה לכהן שירצה⁷⁵. וכיצד יורש יחיד שאינו המתכפר יכול לעשות תמורה? ותירץ לו שאין ליורש כפרה קבועה להיות בעליו ממש, אבל יש לו כפרה 'מקופיא', כפרה ממילא⁷⁶. ולכן יורש יחיד יכול להמיר.

72 התורה תולה החומש במקדיש "ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישיתו". רש"י.

73 ובמסכת תמורה למדו את הטעם לכך. רש"י.

74 במסכת תמורה מפ' את מה שש' בברייתא, לא יחליפנו בשל אחרים כגון שהבעלים של הבהמה אמר שכל הרוצה להמיר בבהמתו ימיר. תוס'

75 ואם ישראל בא ישראל ואמר לו הילך סלע זו ותן תרומתך לבן בתי כהן אותה סלע היא טובת הנאה של המפריש. "את כל מעשר תבואתך ונתת" מי שהפרישה מתבואתו בידו לתתה. תוס'.

76 צפה, כמו אקפו ידיכם ויצף הברזל מתרגמים ואקפי פרזלא. תוס' שואלים שבתמורה לומדים שהמתכפר עושה תמורה מנזיר ושם היא כפרה קבועה. וי"ל שלומדים מנזיר רק שמפריש אינו ממיר אבל מתכפר עושה תמורה מקופיא. וי"ל שכאן שני היורשים הם מקופיא ולכך הם נקראים שותפים ולא ממירים אבל בפר כה"ג כיון שיש בקרבן זה כפרת כהן גדול שהיא קביעא אחיו אינם נחשבים כשותפים על ידי כפרת קופיא. תוס'.